YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
(toinen jaosto)

12 päivänä joulukuuta 2007 *

Asiassa T-112/05,

Akzo Nobel NV, kotipaikka Arnhem (Alankomaat),

Akzo Nobel Nederland BV, kotipaikka Arnhem,

Akzo Nobel Chemicals International BV, kotipaikka Amersfoort (Alankomaat),

Akzo Nobel Chemicals BV, kotipaikka Amersfoort, ja

Akzo Nobel Functional Chemicals BV, kotipaikka Amersfoort, edustajinaan aluksi asianajajat C. Swaak ja J. de Gou, sittemmin asianajajat Swaak, M. van der Woude ja M. Mollica,

kantajina

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A. Whelan ja F. Amato,

vastaajana,

jossa on kyse EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/E-2/37.533 – Koliinikloridi) 9.12.2004 tehdyn komission päätöksen 2005/566/EY (tiivistelmä: EUVL 2005, L 190, s. 22) kumoamisesta,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: A. W. H. Meij, joka toimii jaoston puheenjohtajana, sekä tuomarit N. J. Forwood ja S. Papasavvas,

kirjaaja: hallintovirkamies C. Kantza,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 13.2.2007 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta ja riidanalainen päätös

1 Komissio totesi EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/E-2/37.533 – Koliinikloridi) 9.12.2004 tekemällään päätöksellä 2005/566/EY (tiivistelmä: EUVL 2005, L 190, s. 22; jäljempänä päätös), että useat yritykset olivat rikkoneet EY 81 artiklan 1 kohtaa ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla tiettyihin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat hintojen vahvistamista, markkinoiden jakamista ja yhdenmukaistettuja toimia kilpailijoita vastaan koliinikloridin alalla ETA:lla (päätöksen 1 artikla).

2 Asianomaisen tuotteen osalta komissio täsmentää, että koliinikloridi kuuluu vesiliukoisten B-vitamiinien ryhmään (B4-vitamiini). Sitä käytetään pääasiassa rehuteollisuudessa (siipikarja ja siat) lisäravinteena. Sitä pidetään kaupan joko 70-prosenttisena vesiliuoksena tai 50–60-prosenttisena kuivan viljan tai piidioksidin kantoaineena. Se osa koliinikloridista, jota ei käytetä eläinten lisäravinteena, jalostetaan mahdollisimman puhtaan tuotteen (lääkelaatu) saamiseksi. Paitsi valmistajia koliinikloridimarkkinat koskevat myös yhtäältä jalostajia, jotka ostavat tuotteen valmistajilta nestemäisenä ja muuntavat sen kantoaineena käytettäväksi koliinikloridiksi joko valmistajien lukuun tai omaan lukuunsa, ja toisaalta jälleenmyyjiä.

3 Päätöksen kolmannesta perustelukappaleesta ilmenee, että komissio aloitti tutkimuksen koliinikloridin alalla maailmanlaajuisesti saatuaan huhtikuussa 1999 pyynnön sakoista vapauttamisesta tai niiden lieventämisestä Bioproducts-nimiseltä amerikkalaiselta valmistajalta. Tutkimus kattoi ajanjakson vuodesta 1992 vuoden 1998 loppuun. Päätöksen 45 perustelukappaleessa komissio toteaa, että kanadalaisvalmistaja Chinook oli jo ottanut yhteyttä siihen 25.11.1998 sekä 3. ja 16.12.1998 asianomaisesta kartellista, mutta komissio ei ollut tuolloin aloittanut tutkimusta.

4 ETA:n osalta asianomainen kartelli pantiin täytäntöön päätöksen 64 perustelukappaleen mukaan kahdella erillisellä mutta läheisesti toisiinsa liittyvällä tasolla: maailmanlaajuisella tasolla ja Euroopan tasolla. Maailmanlaajuisella tasolla valmistajat Bioproducts (Yhdysvallat), Chinook (Kanada), Chinook Group Ltd (Kanada), DuCoa (Yhdysvallat), BASF AG (Saksa), UCB SA (Belgia) ja kantajat eli Akzo Nobel (Alankomaat) -konsernin viisi yhtiötä osallistuivat suoraan tai välillisesti kilpailunvastaiseen toimintaan kesäkuun 1992 ja huhtikuun 1994 välillä. Tällä toiminnalla pyrittiin lähinnä korottamaan hintoja maailmanlaajuisella tasolla ja erityisesti ETA:lla ja valvomaan jalostajia erityisesti ETA:lla sen takaamiseksi, että nämä eivät vaarantaisi sovittuja korotuksia, sekä jakamaan maailmanmarkkinat siten, että pohjoisamerikkalaiset valmistajat vetäytyisivät Euroopan markkinoilta vastineeksi siitä, että eurooppalaiset valmistajat vetäytyisivät Pohjois-Amerikan markkinoilta. Komissio yksilöi yhdeksän kartellin kokousta maailmanlaajuisella tasolla kesäkuusta 1992 (Mexico Cityssä Meksikossa) huhtikuuhun 1994 (Johor Bahrussa Malesiassa). Komission mukaan tärkein kokous oli Ludwigshafenissa (Saksa) marraskuussa 1992 pidetty kokous.

5 Komission mukaan ainoastaan eurooppalaiset valmistajat (BASF, UCB ja kantajat) olivat osallistuneet kokouksiin, joilla kartelli, joka kesti maaliskuusta 1994 lokakuuhun 1998, pantiin täytäntöön Euroopan tasolla. Komissio yksilöi 15 tähän liittyvää kokousta maaliskuusta 1994 (Schotenissa Belgiassa) lokakuuhun 1998 (Brysselissä Belgiassa tai Aachenissa Saksassa). Päätöksen 65 perustelukappaleen mukaan näiden kokousten tarkoituksena oli maailmanlaajuisella tasolla tehdyn sopimuksen

noudattamisen jatkaminen. Niillä pyrittiin komission mukaan hintojen säännölliseen korottamiseen koko ETA:lla, markkinoiden ja yksittäisten asiakkaiden jakamiseen sekä jalostajien valvontaan Euroopassa korkean hintatason turvaamiseksi.

6 Komission arvion mukaan maailmanlaajuiset järjestelyt ja eurooppalaiset järjestelyt kuuluivat kaikki ETA:n osalta maailmanlaajuiseen hankkeeseen, jolla määritettiin kartellin jäsenten toimintalinjat ja rajoitettiin niiden yksittäistä markkinakäyttäytymistä yhden kilpailunvastaisen taloudellisen tavoitteen saavuttamiseksi eli tavanomaisten kilpailuolosuhteiden vääristämiseksi ETA:lla. Komission mukaan maailmanlaajuisella tasolla ja Euroopan tasolla sovitut järjestelyt on näin ollen katsottava monitahoiseksi ja jatketuksi yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi, joka koski ETA:ta ja johon pohjoisamerikkalaiset valmistajat osallistuivat tietyn ajan ja eurooppalaiset valmistajat koko asianomaisen ajan.

7 Päätöksen adressaattien yksilöinnin osalta komissio täsmensi päätöksen 166 perustelukappaleessa, että kantajien, BASF:n, Bioproductsin, Chinookin, DuCoan ja UCB:n oli kannettava vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta. Päätöstä ei sen sijaan osoitettu Ertisalle, joka on espanjalaisyhtiö, jolla on hallussaan 50 prosenttia espanjalaismarkkinoista, koska komissio katsoi päätöksen 178 perustelukappaleessa, että todisteet olivat kokonaisuudessaan riittämättömät, jotta sen voitaisiin katsoa syyllistyneen väitettyihin tekoihin.

8 Päätöksen 3 artiklassa komissio määräsi päätöksen adressaattiyritykset päättämään välittömästi päätöksen 1 artiklassa tarkoitetut kilpailusääntöjen rikkomiset, sikäli kuin ne eivät olleet vielä tehneet näin, ja pidättymään vastaisuudessa todetusta kilpailusääntöjä rikkovasta toiminnasta sekä kaikista tavoitteiltaan tai vaikutuksiltaan vastaavista toimenpiteistä.

9 Sakkojen määräämisen osalta komissio katsoi, että pohjoisamerikkalaiset valmistajat (Bioproducts, Chinook ja DuCoa) olivat päättäneet osallistumisensa kilpailusääntöjen rikkomiseen viimeistään 20.4.1994 Johor Bahrun kokouksen jälkeen (ks. edellä 4 kohta). Päätöksen 165 perustelukappaleen mukaan komissiolla ei ollut hallussaan todisteita, jotka osoittaisivat, että sellaisia muita kokouksia oli pidetty tai että sellaista muuta yhteydenpitoa oli tapahtunut, joissa pohjoisamerikkalaiset valmistajat olisivat olleet osallisina ja joiden avulla ne olisivat vahvistaneet hinnat ETA:lle tai toistaneet alkuperäisen sitoumuksensa olla harjoittamatta vientiä Eurooppaan. Koska komission ensimmäinen toimi tämän kilpailusääntöjen rikkomisen osalta on päivätty 26.5.1999 eli yli viisi vuotta pohjoisamerikkalaisten valmistajien osallistumisen päättymisen jälkeen, se ei määrännyt sakkoa näille valmistajille vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26.11.1974 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1) 1 artiklan sekä [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 25 artiklan mukaisesti.

10 Eurooppalaisten valmistajien osallistuminen jatkui puolestaan 30.9.1998 saakka, joten komissio määräsi niille kokonaismäärältään 66,34 miljoonan euron sakot.

11 Mitä tulee täsmällisemmin Akzo Nobel -konserniin, komissio päätti osoittaa päätöksen yhteisvastuullisesti Akzo Nobel NV:lle, Akzo Nobel Functional Chemicals BV:lle, Akzo Nobel Chemicals BV:lle, Akzo Nobel Chemicals International BV:lle ja Akzo Nobel Nederland BV:lle. Kolme viimeisintä tai niiden oikeudelliset edeltäjät osallistuivat komission mukaan suoraan kilpailusääntöjen rikkomiseen. Akzo Nobel Functional Chemicals perustettiin komission mukaan Akzo Nobel Chemicalsin tytäryhtiöksi kesäkuussa 1999, kun tästä jälkimmäisestä tuli holding-yhtiö. Komissio katsoi näin ollen, että Akzo Nobel Functional Chemicals oli oikeudellinen seuraaja, kun oli kyse suurimmasta osasta sen emoyhtiön koliinikloridin alalla aiemmin harjoittamaa toimintaa, minkä vuoksi päätös oli osoitettava myös sille.

12 Akzo Nobel muodostaa komission mukaan taloudellisen kokonaisuuden muiden Akzo Nobel -konsernin oikeushenkilöiden kanssa, joille päätös on osoitettu. Komission mukaan juuri taloudellisella kokonaisuudella oli vastuu koliinikloridin valmistuksesta ETA:lla, ja se osallistui kartelliin. Toisin olisi voinut olla vain siinä tapauksessa, että Akzo Nobelin operatiiviset tytäryhtiöt olisivat kyenneet harjoittamaan itsenäistä kauppapolitiikkaa asianomaisena ajanjaksona ja että ne olisivat tosiasiallisesti tehneet näin. Akzo Nobel ei kuitenkaan ole pelkkä investointirakenne vaan Akzo Nobel -konsernin keskusyksikkö, joka koordinoi konsernin yleisstrategiaan, rahaasioihin, oikeudellisiin asioihin ja henkilöstöön liittyviä tärkeimpiä toimia. Näiden tehtävien ansiosta Akzo Nobelilla oli todellisuudessa ratkaiseva vaikutus tytäryhtiöidensä, joissa sillä oli suoraan tai välillisesti täydellinen määräämisvalta, kauppapolitiikkaan. Komissio päätteli siis, että Akzo Nobelin tytäryhtiöt eivät olleet kaupallisesti itsenäisiä, mikä sai sen osoittamaan päätöksen Akzo Nobelille siitä huolimatta, että tämä ei ollut osallistunut kartelliin erikseen (päätöksen 172 perustelukappale).

13 Akzo Nobel -konsernin operatiivisten yhtiöiden tai kaupallisten kokonaisuuksien kaupallisen itsenäisyyden puuttumisen osoittavat komission mukaan myös Akzo Nobelin hallinnollisen menettelyn kuluessa esittämät asiakirjat, joiden otsikko on ”Toimintaperiaatteet”. Kyseisistä asiakirjoista ilmenee komission mukaan, että Akzo Nobelin hallitus vahvisti konsernin tavoitteet sekä kaupallisten kokonaisuuksien strategioita koskevat suuntaviivat. Nämä strategiat voitiin hyväksyä vain, jos ne olivat konsernin strategisen suunnitelman mukaisia. Lisäksi Akzo Nobelin hallitus päätti portfolion koostumuksesta strategisen suunnitelman puitteissa, kun taas kunkin kaupallisen kokonaisuuden toimintasuunnitelman oli oltava konsernin suuntaviivojen ja niiden tavoitteiden mukainen, jotka kyseinen hallitus määritteli. Lopuksi yli 2,5 miljoonan euron investoinnit edellyttivät niiden taloudellisen vaikutuksen mukaan Akzo Nobelin ”Board Committeen”, ”Full Board of Managementin” tai ”Supervisory Boardin” hyväksyntää. Hallitus päätti komission mukaan myös voiton ja osinkojen jakamisesta sekä nimityksistä, palkkioista ja irtisanomisista (päätöksen 173 perustelukappale).

14 Päätöstä ei osoitettu Akzo Nobel Chemicals SpA:lle, jolle väitetiedoksianto oli osoitettu sen vuoksi, että oli olemassa epäilyjä sen osallistumisesta lainvastaiseen toimintaan koliinikloridin espanjalaismarkkinoilla, koska komissio katsoi, että saadut todisteet eivät riittäneet sen osoittamiseen, että se oli vastuussa rikkomisesta (päätöksen 176 perustelukappale).

15 Komissio vahvisti sakkojen määrän soveltaen suuntaviivojaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL 1998, C 9, s. 3) sekä tiedonantoaan sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa (EYVL 1996, C 207, s. 4).

16 Sakkojen laskentapohjan määrittämiseksi komissio ilmoitti, että se kohtelisi moitittuja yhtiöitä eri tavoin ottaakseen huomioon erot niiden todellisessa taloudellisessa kyvyssä vahingoittaa huomattavasti kilpailua. Näin ollen komissio otti huomioon sen, että rikkominen alkoi maailmanlaajuisella tasolla ja siihen osallistui pohjoisamerikkalaisia yhtiöitä, jotka muun muassa suostuivat vetäytymään Euroopan markkinoilta, ja katsoi, että oli syytä tukeutua rikkomiseen osallistuneiden yritysten maailmanlaajuisiin markkinaosuuksiin niiden kunkin merkityksen määrittämiseksi (päätöksen 200 ja 201 perustelukappale).

17 Näin ollen vuoden 1997 maailmanlaajuisten markkinaosuuksien perusteella komissio luokitteli kantajat kolmanteen luokkaan ja katsoi, että niiden markkinaosuus oli ollut 12 prosenttia. Riittävän ehkäisevän vaikutuksen varmistamiseksi komissio korotti Akzo Nobelin vuoden 2003 liikevaihdon (13 miljardia euroa) valossa laskentapohjaa kertoimella 1,5.

18 Komissio korotti seuraavaksi laskentapohjaa 10 prosenttia kunkin kokonaisen rikkomisvuoden osalta ja 5 prosenttia kunkin kuuden tai useamman kuukauden mutta alle vuoden pituisen tämän yli menevän ajanjakson osalta. Koska rikkominen kesti ainakin viisi vuotta ja 11 kuukautta (13.10.1992–30.9.1998), komissio korotti laskentapohjaa 55 prosenttia. Näin ollen kantajille yhteisvastuullisesti määrätyn sakon perusmääräksi vahvistettiin 29,99 miljoonaa euroa.

19 Mitä tulee sakkojen määräämättä jättämistä tai lieventämistä kartelleja koskevissa asioissa koskevan tiedonannon soveltamiseen kantajiin, komissio korosti 8.1.2002 tapahtuneen vapaaehtoisen kirjelmän, joka liittyi viiteen kokoukseen Euroopan tasolla, merkitystä. Päätöksen 233 perustelukappaleen mukaan komissio saattoi tällä tavoin esittää todisteet rikkomisen laajuudesta ja kestosta Euroopan tasolla. Kantajat eivät lisäksi kiistäneet komission huomioon ottamien tosiseikkojen paikkansapitävyyttä. Komissio katsoi siis, että kantajat saattoivat saada 30 prosentin alennuksen sakosta, joka niille olisi muuten määrätty (päätöksen 233–236 perustelukappale).

20 Tämän menettelyn päätteeksi kantajille määrättiin 20,99 miljoonan euron suuruinen sakko.

Menettely ja asianosaisten vaatimukset

21 Kantajat nostivat tämän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 2.3.2005 jättämällään kannekirjelmällä.

22 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 25.2. jättämällään kannekirjelmällä (joka kirjattiin numerolla T-111/05) ja 1.3.2005 jättämällään kannekirjelmällä (joka kirjattiin numerolla T-101/05) UCB ja BASF, jotka ovat niin ikään päätöksen adressaatteja, nostivat kumpikin siitä kanteet.

23 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toisen jaoston puheenjohtaja päätti 7.9.2006 antamallaan määräyksellä asianosaisia kuultuaan yhdistää asiat T-101/05 ja T-111/05 sekä käsiteltävänä olevan asian suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti.

24 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja se esitti prosessinjohtotoimena kirjallisesti kysymyksen asianosaisille.

25 Kuultuaan asianosaisia suullisessa käsittelyssä tästä asiasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti yhdistetyissä asioissa T-101/05 ja T-111/05 antamallaan tuomiolla erottaa käsiteltävänä olevan asian asioista T-101/05 ja T-111/05 tuomion antamista varten työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti.

26 Kantajat vaativat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– kumoaa päätöksen

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

27 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– jättää kanteen tutkimatta tai toteaa sen selvästi perusteettomaksi Akzo Nobel Nederlandin, Akzo Nobel Chemicals Internationalin ja Akzo Nobel Chemicalsin osalta

– hylkää kanteen muilta osin

– velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

28 Kantajat esittävät kolme kanneperustetta, joista ensimmäinen koskee sitä, että Akzo Nobelin katsottiin virheellisesti olevan yhteisvastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, toinen asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan rikkomista, koska sakon määrä on suurempi kuin 10 prosenttia Akzo Nobel Functional Chemicalsin vuoden 2003 liikevaihdosta, ja kolmas perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä sen osalta, että Akzo Nobelin katsottiin olevan yhteisvastuussa rikkomisesta.

1. *Kanteen tutkittavaksi ottaminen Akzo Nobel Nederlandin, Akzo Nobel Chemicals Internationalin ja Akzo Nobel Chemicalsin osalta*

Asianosaisten lausumat

29 Komission mukaan kanne, jota on analysoitava viitenä erillisenä kanteena, ei sisällä perusteita, joilla voitaisiin perustella päätöksen kumoaminen tai sakon määrän

alentaminen, kun on kyse Akzo Nobel Nederlandista, Akzo Nobel Chemicals Internationalista ja Akzo Nobel Chemicalsista. Se ei näin ollen ole komission mukaan yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan mukainen näiden kolmen kantajan osalta. Kanne on sen mukaan joka tapauksessa hylättävä näiden kolmen kantajan osalta oikeudellisesti selvästi perusteettomana.

30 Kantajat katsovat, että kanne on otettava tutkittavaksi Akzo Nobel Nederlandin, Akzo Nobel Chemicals Internationalin ja Akzo Nobel Chemicalsin osalta. Ne korostavat, että kanne täyttää yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan edellytykset, ja väittävät, että oikeussuojan tarve on perusteltavissa sillä, että päätös voidaan kumota.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

31 Aluksi on todettava, että koska kyseessä on yksi ja sama kanne, joka voidaan ottaa tutkittavaksi Akzo Nobelin ja Akzo Nobel Functional Chemicalsin osalta, komission esittämää oikeudenkäyntiväitettä ei ole syytä tutkia (ks. vastaavasti ja analogisesti asia C-313/90, CIRFS ym. v komissio, tuomio 24.3.1993, Kok. 1993, s. I-1125, Kok. Ep. XIV, s. I-95, 30 ja 31 kohta).

32 Tämän osalta komission suullisessa käsittelyssä esittämä väite, jonka mukaan edellisessä kohdassa esitetty arviointi soveltuu yksinomaan tapauksiin, joissa kumoaminen hyödyttää jokaista siitä riippumatta, onko tämä nostanut kanteen, ei riitä siihen, että asianomaisen oikeudenkäyntiväitteen tutkiminen olisi tarpeen. Vaikka on totta, että sellaisen päätöksen kumoamisen, jolla määrätään sakkoja useille yksiköille EY 81 artiklan nojalla, ei pidä hyödyttää niitä, jotka eivät ole nostaneet kannetta (ks. vastaavasti asia C-310/97 P, komissio v. AssiDomän Kraft Products ym., tuomio 14.9.1999, Kok. 1999, s. I-5363, 63 kohta) tai joiden kannetta ei voida

ottaa tutkittavaksi, on kuitenkin niin, että komissio ei ole selittänyt, miten päätöksen mahdollinen kumoaminen edellä 30 kohdassa esitettyjen kanneperusteiden perusteella voisi hyödyttää Akzo Nobel Nederlandia, Akzo Nobel Chemicals Internationalia ja Akzo Nobel Chemicalsia. Sitä paitsi komissio itse väitti vastauksessaan, että kun otetaan huomioon kannekirjelmässä esitetyt kanneperusteet, mahdollinen kumoaminen voi koskea yksinomaan konsernin johtavan yhtiön vastuuta tai Akzo Nobel Functional Chemicalsille määrätyn sakon suuruutta. Lisäksi jopa oletettaessa, että Akzo Nobel Nederlandin, Akzo Nobel Chemicals Internationalin ja Akzo Nobel Chemicalsin nostamaa kannetta ei voitaisi ottaa tutkittavaksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi kuitenkin tutkittava kanne kokonaisuudessaan. Tässä tilanteessa prosessiekonomiaan liittyvät syyt ovat perusteena sille, että komission esittämää oikeudenkäyntiväitettä ei tutkita.

2. *Pääasia*

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee sitä, että Akzo Nobelin katsottiin virheellisesti olevan yhteisvastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta

Asianosaisten lausumat

33 Kantajat katsovat, että komissio teki oikeudellisen virheen, kun se määräsi sakon yhteisvastuullisesti Akzo Nobelille, konsernin johtavalle yhtiölle, jonka tytäryhtiöt ovat suoraan tai välillisesti kokonaan sen määräämisvallassa. Ne selittävät Akzo Nobel -konsernin organisatorisen ja oikeudellisen rakenteen seuraavasti. Organisatorinen rakenne muodostuu yleisestä keskusyksiköstä (Akzo Nobel NV), kaupallisista kokonaisuuksista ja kaupallisista alakokonaisuuksista. Konsernin toiminta on järjestetty siten, että kaupallinen kokonaisuus tai alakokonaisuus ryhtyy harjoittamaan toimintaa, jota useat Akzo Nobelin tytäryhtiöt harjoittavat, eli esimerkiksi metyyliamiinien ja koliinikloridin alakokonaisuus kattaa toiminnan, jota useat Akzo Nobelin

tytäryhtiöt harjoittavat. Oikeudellisessa rakenteessa Akzo Nobel on konsernin sekä yli 1 000 oikeudellisen yksikön, jotka ovat suoraan tai välillisesti kokonaan sen määräämisvallassa, johtava yhtiö. Näitä oikeudellisia yksiköitä on pidettävä portfolion omistajina, jotka harjoittavat kaupallisten kokonaisuuksien ja alakokonaisuuksien johtamaa kaupallista toimintaa. Esillä olevassa asiassa Akzo Nobel Chemicals International, Akzo Nobel Chemicals ja Akzo Nobel Functional Chemicals ovat muun muassa sen toiminnan omistajia, jota metyyliamiinien ja koliinikloridin kaupallinen alakokonaisuus harjoittaa. Tästä seuraa, että Akzo Nobel -konsernin organisatorinen ja oikeudellinen rakenne ovat rinnakkaisia.

34 Organisatorisesta näkökulmasta tarkasteltuna tässä konsernissa on siis kantajien mukaan kaksi tasoa: keskusyksikkö, joka vastaa strategisista asioista (tärkeimmät investoinnit, raha-asiat, oikeudelliset asiat, henkilöstö), ja 20 kaupallista kokonaisuutta suoraan alemmalla tasolla. Kullakin kokonaisuudella on toimitusjohtaja, johtoryhmä, hallinnollinen osasto sekä sen koko operatiivisen hallinnon vastuuhenkilöitä. Koska kaupallisen kokonaisuuden johto noudattaa Akzo Nobelin vahvistamia ja hyväksymiä strategisia taloudellisia tavoitteita, tämä johto on täysin itsenäinen ja sitä sitovat yksinomaan ”business principles” (liikemaailman keskeiset arvot, joihin kuuluu yrittäjähenki, henkilökohtainen luotettavuus, sosiaalinen vastuu jne.) ja ”corporate directives” (yrityksen suuntaviivat oikeudellisten asioiden ja verotuksen, henkilöstön, terveyden, turvallisuuden ja ympäristön alalla jne.), joita sovelletaan koko Akzo Nobel -konserniin. Kukin kokonaisuus on jaettu alakokonaisuuksiin, joilla on johtoelimet. Käsiteltävänä olevassa asiassa kaupallista toimintaa koliinikloridin alalla harjoittivat Akzo Nobel Chemicals, Akzo Nobel Functional Chemicals ja Akzo Nobel Chemicals SpA.

35 Asianomaisesta alasta vastaavat kaupalliset kokonaisuudet ja alakokonaisuudet määrittävät kantajien mukaan itsenäisesti suhteessa Akzo Nobeliin politiikan, strategian ja liiketoimet. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että näillä kokonaisuuksilla tai alakokonaisuuksilla olisi sama päätöksentekovalta tytäryhtiöihin nähden. On mahdotonta katsoa, että kukin kokonaisuus tai alakokonaisuus määrittelisi eri tytäryhtiöiden kauppapolitiikan.

36 Akzo Nobelin suorittaman oikeuskäytännön analyysin mukaan ratkaisevan vaikutuksen, joka emoyhtiöllä on oltava, jotta sen voidaan katsoa olevan vastuussa sen tytäryhtiön toimista, on koskettava tämän jälkimmäisen kauppapolitiikkaa stricto sensu. Komission on siis osoitettava ensiksi emoyhtiön mahdollisuus harjoittaa määräämisvaltaa siten, että sen tytäryhtiöltä evätään kokonaan itsenäisyys sen kaupallisessa toiminnassa, ja toiseksi se, että tätä valtaa on käytetty.

37 Kantajat toteavat kuitenkin, että oikeuskäytännöstä ilmenee, että täydellisessä määräämisvallassa olevan tytäryhtiön voidaan olettaa soveltavan ohjeita, jotka sen emoyhtiö on sille antanut. Jotta komission velvollisuutena olisi tässä tilanteessa katsoa yksinomaan tytäryhtiön olevan vastuussa rikkomisesta, tämän jälkimmäisen on määritettävä kauppapolitiikkansa suurelta osin itse. Kun tämä jälkimmäinen seikka on osoitettu, komission on näytettävä uudelleen toteen, että emoyhtiöllä on todella ollut ratkaiseva vaikutus konkreettisessa tapauksessa. Tästä seuraa kantajien mukaan, että Akzo Nobelin kaltaisen konsernin yhtenäinen organisaatio ei itsessään riitä siihen, että todisteet emoyhtiön tosiasiallisesta osallisuudesta olisivat tarpeettomia. Akzo Nobel väittää lisäksi, että komissio päätöskäytännössään sekä yhteisöjen tuomioistuimet käyttävät aina tosiseikkoja asianomaisen olettaman tukemiseksi.

38 Akzo Nobelin tytäryhtiöt määrittävät kantajien mukaan kauppapolitiikkansa suurelta osin itse, koska kullakin on päätöksentekoelimensä. Koska Akzo Nobel ei harjoita kaupallista toimintaa eikä valmista eikä jälleenmyy tuotteita, sillä ei ole määräämisvaltaa niihin siinä määrin, että se epäisi niiltä kaiken todellisen itsenäisyyden niiden markkinatoiminnan määrittelyssä. Akzo Nobel määrittelee yksinomaan konsernin yleisen makroekonomisen strategian eikä vaadi saada vaikuttaa puhtaasti kaupallisiin päätöksiin. Kussakin tytäryhtiössä asianomaisten tuotteiden markkinointijohtajat tekevät periaatteessa päätökset myyntihinnoista ja niiden korotuksista. Akzo Nobel käsittelee siis yksinomaan tärkeimmät strategiset kysymykset (raha-asiat, oikeudelliset asiat, terveyden, turvallisuuden, ympäristön jne. alan säännöt ja politiikan),

joihin eivät kuulu kauppapoliittiset kysymykset. Näin ollen vastuu kauppapoliittisista kysymyksistä kuuluu kaupallisten kokonaisuuksien ja alakokonaisuuksien, joihin kaikki konsernin operatiiviset tytäryhtiöt kuuluvat, toimivaltaan.

39 Akzo Nobelin toimittamasta sisäisestä kansainvälisestä lehdestä ilmenee, että tytäryhtiöiden rakenne on erityisen yksityiskohtainen. Tämä rakenne olisi kantajien mukaan tarpeeton, jos Akzo Nobelin hallitus päättäisi kauppapolitiikasta. Mikään emoyhtiö, jolla on täysi määräämisvalta tytäryhtiössään, ei kantajien mukaan anna tämän toimia ilman mitään valvontaa. Näin ollen Akzo Nobel määrittää politiikan ja säännöt, joita tytäryhtiöiden on noudatettava, kun on kyse terveydestä, turvallisuudesta, ympäristöstä, yritysidentiteetistä ja työehtosopimuksista. Tämäntyyppistä valvontaa ei kuitenkaan voida rinnastaa tytäryhtiöiden kauppapolitiikan stricto sensu valvontaan.

40 Lisäksi kullakin tässä menettelyssä moititulla tytäryhtiöllä on oma hallitus, ja kauppapolitiikasta (hintojen vahvistaminen, jälleenmyynti) päätetään asianomaisista tuotteista vastuussa olevien kaupallisten kokonaisuuksien ja alakokonaisuuksien tasolla. Koliinikloridin alalla toteutettu liikevaihto kirjataan Akzo Nobel Chemicalsin, Akzo Nobel Functional Chemicalsin ja Akzo Nobel Chemicals SpA:n tileihin.

41 Koliinikloridin markkinointijohtajan tärkeimpänä tehtävänä on, kuten tämän työpaikkakuvauksesta ilmenee, laatia myyntisuunnitelma määrien, hintojen, tuotevalikoiman ja markkinointistrategian osalta. Se, että ei ole asiakirjatodisteita, joilla tuettaisiin kaikkia tosiseikkoja koskevia väitteitä, ei voi vähentää Akzo Nobelin esittämien tietojen arvoa, kun otetaan muun muassa huomioon se, että se esitti useita todisteita hallinnollisen menettelyn kuluessa.

42 Koska kyseessä oleva olettama on edellä esitetyn perusteella kumottu, kantajat katsovat, että komission näkemys olisi asianmukainen, jos Akzo Nobel olisi antanut ohjeita koliinikloridin hintojen vahvistamisen ja markkinoiden jakamisen osalta. Yli 1 000 oikeudellisen yksikön emoyhtiö ei kuitenkaan voi konkreettisesti antaa ohjeita edes yksinomaan yhdelle tytäryhtiölleen hintapolitiikan tai kaupallisen toiminnan alalla. Komissio ei kantajien mukaan ole osoittanut, että Akzo Nobel tiesi rikkomisesta, että se olisi syyllistynyt siihen suoraan tai että se olisi kehottanut tytäryhtiöitään rikkomiseen. Seikat, joihin päätös perustuu rikkomisen lukemiseksi yhteisvastuullisesti Akzo Nobelin syyksi, eivät kantajien mukaan koske tytäryhtiöiden kauppapolitiikkaa stricto sensu. Koska kantajat ovat osoittaneet, että metyyliamiinien ja koliinikloridin alakokonaisuudella oli ainakin suuri kaupallinen itsenäisyys, komission olisi pitänyt osoittaa, että Akzo Nobelilla oli ollut ratkaiseva vaikutus muiden kantajien kauppapolitiikkaan tai metyyliamiinien ja koliinikloridin kaupalliseen alakokonaisuuteen. Komissio ei kuitenkaan täyttänyt tätä velvollisuutta, koska Akzo Nobelilla ei ollut mitään syytä tällaisen vaikutuksen harjoittamiseen.

43 Tässä tilanteessa on kantajien mukaan tuskin merkityksellistä etsiä luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka nimittää konsernin varapääjohtajat, metyyliamiinien ja koliinikloridin alakokonaisuuden johtajat ja muut toimijat ja jolle nämä jälkimmäiset ovat vastuussa. Ratkaiseva kysymys on se, valvoiko Akzo Nobel ratkaisevasti tytäryhtiöidensä tai tämän kaupallisen alakokonaisuuden kauppapolitiikkaa. Voitaisiin jopa väittää, että metyyliamiinien ja koliinikloridin alakokonaisuuden pitäisi olla päätöksen adressaatti.

44 Kantajat huomauttavat, että jos kaikkia koliinikloridin alan oikeudellisia yksiköitä olisi pidettävä yhtenä ainoana taloudellisena kokonaisuutena, ei olisi mitään syytä sulkea Akzo Nobel Chemicalsia päätöksen adressaattien joukosta yksinomaan siksi, että komissiolla ei ollut riittäviä todisteita sen vastuun osoittamiseksi. Lisäksi tämä pois sulkeminen on ristiriidassa komission sen väitteen kanssa, jonka mukaan Akzo Nobel on ainoa yhteys Italian koliinikloridin valmistuksen ja Alankomaiden koliinikloridin valmistuksen välillä.

45 Kantajat korostavat, että Akzo Nobel ei milloinkaan väittänyt olevansa komission ainoa neuvottelukumppani hallinnollisessa menettelyssä. Lisäksi kukin kantaja antoi erillisen valtuutuksen sitä edustaville asianajajille.

46 Edellä esitetty huomioon ottaen ja koska seikat, joihin komissio tukeutui, ovat täyttä määräämisvaltaa lukuun ottamatta joko merkityksettömiä tai virheellisiä, Akzo Nobel katsoo kumonneensa olettaman, joka koskee konsernin johtavan yhtiön vastuuta. Koska komissio ei ole esittänyt seikkoja, jotka osoittaisivat, että Akzo Nobelilla oli ratkaiseva vaikutus tytäryhtiöidensä kauppapolitiikkaan, tämä kanneperuste on hyväksyttävä.

47 Komissio korostaa, että oikeuskäytännön mukaan emoyhtiöllä voidaan olettaa olevan ratkaiseva vaikutus tytäryhtiöön, kun tämän jälkimmäisen on käyttäydyttävä niiden ohjeiden mukaisesti, jotka emoyhtiö sille antaa, eli kun emoyhtiö määrittää tytäryhtiönsä strategian ja liiketoiminnan suuret linjat. Oikeuskäytännössä ei edellytetä, että emoyhtiö kehottaa tytäryhtiötä rikkomaan kilpailusääntöjä, jotta komissio voi osoittaa sille päätöksen, jossa määrätään sakko. Emoyhtiön yhteisvastuun osoittamiseksi riittää siis, että sillä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiöidensä yleiseen kauppapolitiikkaan, eikä komission velvollisuutena ole osoittaa, että emoyhtiö tiesi rikkomisesta tai oli syyllistynyt siihen suoraan.

48 Oikeuskäytännöstä ilmenee komission mukaan, että tämän olettaman kumoaminen edellyttää joko sen osoittamista, että emoyhtiö ei kyennyt vaikuttamaan ratkaisevasti tytäryhtiönsä kauppapolitiikkaan tai että tytäryhtiö oli todellisuudessa itsenäinen. On näin ollen osoitettava riittävien todisteiden avulla, että emoyhtiö ei kyennyt vaikuttamaan tai ei todellisuudessa vaikuttanut ratkaisevasti tytäryhtiönsä strategian ja liiketoiminnan suuriin linjoihin siitä huolimatta, että tytäryhtiö oli kokonaan

sen määräämisvallassa. Ei puolestaan riitä, että osoitetaan, että tytäryhtiö harjoitti toimintaansa suurelta osin itse ja että sillä oli oma hallitus, eikä näitä todisteita ole missään tapauksessa esitetty esillä olevassa asiassa.

49 Kantajien ei komission mukaan ole perusteltua väittää, että ne ovat kumonneet Akzo Nobelin vastuuta koskevan olettaman niiden seikkojen perusteella, jotka esitettiin vastauksena väitetiedoksiantoon, eivätkä ne voi riitauttaa päätöksen laillisuutta sellaisten asiakirjojen avulla, joita ei esitetty hallinnollisessa menettelyssä.

50 Kantajien esittämät seikat eivät komission mukaan missään tapauksessa riitä kumoamaan Akzo Nobelin vastuuta koskevaa olettamaa. Kantajat eivät ole määritelleet oikeudellisia yksiköitä, jotka nimittävät konsernin varapääjohtajat ja kaupallisten kokonaisuuksien johtajat, eivätkä henkilöitä tai yksiköitä, joista nämä varapääjohtajat ovat riippuvaisia. Komissio katsoo siis voivansa kohtuudella olettaa, että Akzo Nobel nimittää konsernin varapääjohtajat, jotka vastaavat sille hallinnostaan.

51 Kantajat toteavat komission mukaan kannekirjelmässä, että tytäryhtiöt eivät laadi kauppapolitiikkaansa vaan sen laativat kaupalliset kokonaisuudet ja alakokonaisuudet, ja Akzo Nobelin johto vastaa sen koordinaatiosta ja suuntaamisesta. Se, että kantajina olevilla tytäryhtiöillä on hallitus, ei välttämättä merkitse sitä, että ne tekevät täysin itsenäisesti tärkeät kaupalliset päätökset, jotka koskevat koliinikloridin valmistusta ja kaupan pitämistä. Se, että ne kuuluvat metyyliamiinien ja koliinikloridin kaupalliseen alakokonaisuuteen, jolla on johtoelimiä, osoittaa päinvastaista. Kantajien väitteestä, jonka mukaan kunkin kaupallisen alakokonaisuuden johto on vastuussa kaupallisen kokonaisuuden johdolle, komissio olettaa, että kunkin kaupallisen kokonaisuuden johdon on puolestaan oltava vastuussa Akzo Nobelin johdolle.

Juuri tämän velvollisuuden vuoksi on perusteltua luokitella Akzo Nobel -konserni taloudelliseksi kokonaisuudeksi. Jopa olettaen, että koliinikloridin kaupallisen alakokonaisuuden markkinointijohtaja vahvistaa tuotteen hinnat itsenäisesti, tämä vahvistaa komission mukaan konsernin tytäryhtiöiden itsenäisyyden puuttumisen eikä sulje pois Akzo Nobelin ratkaisevaa vaikutusta.

52 Komissio katsoo myös, että kantajien väite, jonka mukaan sen olisi pitänyt osoittaa päätös metyyliamiinien ja koliinikloridin kaupalliselle alakokonaisuudelle, on hylättävä, koska tämä alakokonaisuus ei ole oikeudellinen yksikkö, vaan ainoat oikeudelliset yksiköt ovat konserniin, jota Akzo Nobel koordinoi, kuuluvat tytäryhtiöt. Nämä oikeudelliset yksiköt eivät voi paeta vastuutaan pelkästään siksi, että ne on järjestetty kokonaisuuksiin, joilla ei ole oikeushenkilöllisyyttä. Lisäksi Akzo Nobelin asema sen tytäryhtiöiden ainoana osakkeenomistajana antaa sille määritelmällisesti vallan valvoa olennaisilta osin niiden toimintalinjoja.

53 Lisäksi kantajien esittämät asiakirjat osoittavat komission mukaan yksinomaan, että metyyliamiinien ja koliinikloridin kaupallisen alakokonaisuuden johdon jäsenet tekevät koliinikloridia koskevat päivittäiset kaupalliset päätökset, mutta niissä ei yksilöidä henkilöitä, jotka nimittävät ja palkkaavat kyseiset jäsenet. Kantajat eivät siis ole kumonneet olettamaa Akzo Nobelin vastuusta.

54 Joka tapauksessa Akzo Nobelin vastuu on perusteltavissa muiden seikkojen kuin sen olettaman perusteella, joka koskee sen täydellistä määräämisvaltaa sen tytäryhtiöissä. Toimintaperiaatteiden perusteella voidaan osoittaa, että kaikki kaupallisen kokonaisuuden hankkeet, joihin tarvitaan investointia, edellyttävät Akzo Nobelin johtokomitean, hallituksen tai ”Supervisory Boardin” hyväksyntää asianomaisen investoinnin suuruuden perusteella. Akzo Nobelin rooli kunkin kaupallisen kokonaisuuden johtajien nimittämisessä sekä sen hallinnolliset tehtävät osoittavat, että se toimii kuin yksi

taloudellinen kokonaisuus kaupallisine kokonaisuuksineen. Kaupallinen itsenäisyys ei koske yksinomaan vähemmän tärkeitä päätöksiä, kuten päivittäismyyntiä, vaan myös tärkeämpiä päätöksiä, kuten johtajien nimittämistä, kaupallisten tavoitteiden määrittämistä ja investointien valintaa. Akzo Nobel on komission mukaan yksikkö, jonka vastuulla on näistä kysymyksistä päättäminen.

55 Se, että Akzo Nobel, Akzo Nobel Nederland, Akzo Nobel Chemicals International ja Akzo Nobel Chemicals eivät harjoita minkäänlaista kaupallista toimintaa, vahvistaa komission mukaan myös päätelmän, jonka mukaan yhdenkään näistä oikeudellisista yksiköistä ei voida katsoa muodostavan itse itsenäistä taloudellista toimijaa.

56 Akzo Nobel muodostaa lisäksi ainoan omistussuhteen Italian koliinikloridialan ja Alankomaiden koliinikloridialan toiminnan välillä. Tämä toteamus ei ole mitenkään ristiriidassa sen kanssa, että Akzo Nobel Chemicals SpA ei kuulu päätöksen adressaatteihin. Komissiolla ei ole todisteita, jotka osoittavat tämän yksikön osallistumisen rikkomiseen. Tämä jälkimmäinen ei lisäksi ole hallintoyhtiö, joka on vastuussa suoraan rikkomiseen syyllistyneiden yksiköiden toiminnasta. Komission velvollisuutena ei missään tapauksessa ole katsoa syyllisiksi kaikkia oikeudellisia yksiköitä, jotka muodostavat yhdessä yrityksen. Kantajien yhteinen edustus on myös seikka, joka puhuu komission analyysin puolesta.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

– Alustavia huomautuksia emoyhtiön joutumisesta vastuuseen tytäryhtiön kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta

57 Aluksi on muistutettava, että EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen käsite sisältää taloudelliset yksiköt, joista kullakin on erillinen organisaatio, joka muodostuu

henkilöistä sekä aineellisista ja aineettomista tekijöistä ja jolla pyritään pysyvästi tiettyyn taloudelliseen päämäärään; organisaatio, joka voi myötävaikuttaa tämän määräyksen rikkomiseen (ks. asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. 2002, s. II-1487, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

58 Kyse ei siis ole yllytyksestä rikkomiseen emoyhtiön ja sen tytäryhtiön välillä, eikä varsinkaan edellisen syyllistymisestä kyseiseen rikkomiseen, vaan siitä, että ne muodostavat yhden ainoan yrityksen edellä mainitussa merkityksessä, mikä antaa komissiolle toimivallan osoittaa päätös, jossa määrätään sakkoja, konsernin emoyhtiölle. On syytä muistuttaa, että yhteisön kilpailuoikeudessa katsotaan, että samaan konserniin kuuluvat eri yhtiöt muodostavat yhden taloudellisen yksikön eli EY 81 ja EY 82 artiklassa tarkoitetun yrityksen, jos kyseiset yhtiöt eivät määritä itsenäisesti toimintaansa markkinoilla (asia T-203/01, Michelin v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok. 2003, s. II-4071, 290 kohta).

59 On myös todettava, että komission kilpailuoikeuden alan päätösten soveltamiseksi ja toimeenpanemiseksi on tarpeen yksilöidä adressaatiksi yksikkö, joka on oikeushenkilö (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok. 1999, s. II-931, 978 kohta, ns. PVC II -tapaus).

60 Erityistapauksessa, jossa emoyhtiöllä on täysi määräämisvalta tytäryhtiössään, joka on syyllistynyt rikkomiseen, on olemassa yksinkertainen olettama, jonka mukaan kyseisellä emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (ks. vastaavasti asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281, 50 kohta ja edellä 59 kohdassa mainittu PVC II -tapaus, tuomion 961 ja 984 kohta), ja ne muodostavat siis yhden EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen (yhdistetyt asiat T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03, Tokai Carbon ym. v.

komissio, tuomio 15.6.2005, 59 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa (Kok. 2005, s. II-10*)). Näin ollen emoyhtiön, joka riitauttaa yhteisöjen tuomioistuimissa komission päätöksen sakon määräämisestä sille sen tytäryhtiön käyttäytymisestä, on kumottava tämä olettama esittämällä todisteita, joilla voidaan osoittaa tämän jälkimmäisen itsenäisyys (asia T-314/01, Avebe v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok. 2006, s. II-3085, 136 kohta; ks. vastaavasti myös asia C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9925, 29 kohta, jäljempänä Stora-tuomio).

61 Tämän osalta on korostettava, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin mainitsi edellä 60 kohdassa mainitun Stora-tuomion 28 ja 29 kohdassa sen ohella, että emoyhtiöllä on täysi määräämisvalta tytäryhtiössään, muita seikkoja, joihin kuuluu esimerkiksi se, että emoyhtiön vaikutusta tytäryhtiönsä kauppapolitiikkaan ei kiistetä, sekä kahden yhtiön yhteinen edustus hallinnollisessa menettelyssä, on kuitenkin niin, että yhteisöjen tuomioistuin mainitsi kyseiset seikat yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä, ja katsoi, että tämä ei ollut tukeutunut yksinomaan siihen, että emoyhtiöllä on täysi määräämisvalta tytäryhtiössään. Näin ollen se, että yhteisöjen tuomioistuin pysytti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin tässä asiassa, ei voi johtaa siihen, että muutetaan periaatetta, joka vahvistettiin edellä 60 kohdassa mainitussa asiassa AEG vastaan komissio annetun tuomion 50 kohdassa.

62 Tässä tilanteessa komissio voi katsoa, että emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiön kauppapolitiikkaan, jos se näyttää toteen, että emoyhtiöllä on täysi määräämisvalta tytäryhtiössä. Komissio voi sittemmin katsoa, että emoyhtiö on yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, paitsi jos tämä yhtiö näyttää toteen, että sen tytäryhtiö ei pääosin noudata ohjeita, jotka se antaa, ja käyttäytyy siis itsenäisesti markkinoilla.

63 Näiden alustavien huomioiden puitteissa on myös syytä tutkia väitettä, jolla on keskeinen asema kantajien kirjelmissä ja jonka mukaan emoyhtiön oletettu vaikutus, joka perustuu siihen, että sillä on täysi määräämisvalta tytäryhtiössään, liittyy tämän

kauppapolitiikkaan stricto sensu (ks. edellä 36 kohta). Tähän politiikkaan kuuluvat kantajien mukaan esimerkiksi jälleenmyynti- ja hintastrategia. Tämän väitteen mukaan emoyhtiö voi näin ollen kumota olettaman osoittamalla, että sen tytäryhtiö vastaa näistä kauppapolitiikkansa erityisnäkökohdista saamatta niitä koskevia ohjeita.

64 Tämän osalta on todettava, että analysoidessaan samaan konserniin kuuluvien useiden yhtiöiden välisen yhden taloudellisen yksikön olemassaoloa yhteisöjen tuomioistuimet ovat tutkineet, voiko emoyhtiö vaikuttaa hintapolitiikkaan (ks. vastaavasti asia 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 619, Kok. Ep. II, s. 25, 137 kohta ja asia 52/69, Geigy v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 787, 45 kohta), tuotanto- ja jälleenmyyntitoimintaan (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 6/73 ja 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents v. komissio, tuomio 6.3.1974, Kok. 1974, s. 223, Kok. Ep. II, s. 229, 37 ja 39–41 kohta), myyntitavoitteisiin, bruttomarginaaleihin, myyntikustannuksiin, cash flow'hun, varastoihin ja markkinointiin (asia T-102/92, Viho v. komissio, tuomio 12.1.1995, Kok. 1995, s. II-17, 48 kohta). Tästä ei kuitenkaan voida päätellä, että yksinomaan nämä seikat kuuluvat tytäryhtiön kauppapolitiikan käsitteeseen EY 81 ja EY 82 artiklan soveltamiseksi sen emoyhtiöön.

65 Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee päinvastoin, kun sitä tarkastellaan yhdessä edellä 57 ja 58 kohdassa esitettyjen seikkojen kanssa, että emoyhtiön on toimitettava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioitavaksi kaikki seikat, jotka liittyvät organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin sen tytäryhtiön ja sen itsensä välillä ja joiden se katsoo osoittavan, että ne eivät muodosta yhtä taloudellista yksikköä. Tästä seuraa myös, että arviointia suorittaessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki seikat, jotka asianosaiset ovat sille esittäneet, ja niiden luonne ja merkitys voivat vaihdella kunkin yksittäistapauksen ominaispiirteiden mukaan.

66 Näiden seikkojen valossa on selvitettävä, muodostavatko Akzo Nobel ja sen tytäryhtiöt, joille päätös on osoitettu, yhden taloudellisen yksikön.

– Yhden taloudellisen yksikön olemassaolo Akzo Nobelin ja sen tytäryhtiöiden, joille päätös on osoitettu, osalta

67 Asianosaiset eivät ole esillä olevassa asiassa kiistäneet sitä, että Akzo Nobelilla on suoraan tai välillisesti täysi määräämisvalta tytäryhtiöissään, joille päätös on osoitettu. Edellä esitettyjen seikkojen perusteella Akzo Nobelin on siis osoitettava, että kyseiset tytäryhtiöt määrittävät itsenäisesti kauppapolitiikkansa siten, että ne eivät muodosta sen kanssa taloudellista yksikköä ja siis EY 81 artiklassa tarkoitettua yhtä ainoaa yritystä (ks. edellä 57 kohta).

68 Tämän osalta on todettava, että Akzo Nobelin hallinnollisen menettelyn aikana esittämien toimintaperiaatteiden (ks. edellä 13 kohta), joita analysoitiin lyhyesti päätöksen 173 perustelukappaleessa, johdanto-osassa kuvataan sen toimivallan jakoa, joka koskee päätöksentekomenettelyä neljässätoista asiassa Akzo Nobel -konsernissa.

69 Tarkemmin sanottuna on kyse strategiasta, toimintasuunnitelmasta, investoinneista, hankinnoista tai luovutuksista, rakenneuudistussuunnitelmista, yleisestä toimintapolitiikasta, raha-asioista, tilintarkastuksesta ja kirjanpidosta, henkilöstöstä, oikeudellisista asioista, riskien hallinnasta, teknologiasta ja ympäristöstä, tietojenkäsittelystä ja asiasta, jonka otsikko on ”Muuta”.

70 On täsmennettävä, että toimintaperiaatteiden johdanto-osassa todetaan seuraavaa:

”Yksityiskohtaisia lähteitä ja ohjeita (mahdollisesti myös niiden kysymysten osalta, joita ei mainita Akzo Nobelin toimintaperiaatteissa) sisältyy erillisiin toimintaohjeisiin

ja/tai sääntöihin tai niistä sovitaan kunkin kaupallisen kokonaisuuden tai alakokonaisuuden johtajan ja vastuussa olevan hallituksen jäsenen välillä.

Tytäryhtiöissä, joissa Akzo Nobelilla ei ole suoraan tai välillisesti täyttä määräämisvaltaa, tätä toimivallan jakoa on sovellettava kokonaisuudessaan sikäli kuin se on mahdollista.”

(Detailed authorities and instructions (possibly also for items not mentioned in the Akzo Nobel Authority Schedules) are laid down in separate directives and/or charters or are agreed upon between the BU/SU manager and the responsible Board Member.

As to subsidiaries not wholly owned by Akzo Nobel, either directly or indirectly, this allocation of authorities shall be integrally enforced as much as possible.)

71 Lisäksi on tutkittava useita tekijöitä toimintaperiaatteissa ja tässä tapauksessa strategiaa, investointeja, yleistä toimintapolitiikkaa, tilintarkastusta ja kirjanpitoa, henkilöstöä ja oikeudellisia asioita.

72 Strategian osalta toimintaperiaatteista ilmenee, että kukin kaupallinen kokonaisuus tai alakokonaisuus laatii strategisen suunnitelmansa ja toimittaa sen Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*] [1] lausuntoa varten, ja tämä toimittaa sen seuraavaksi tarkastettavaksi [*luottamuksellinen*] niiden suuntaviivojen puitteissa, jotka määrittää Akzo Nobelin hallitus, joka [*luottamuksellinen*] puitteissa päättää tärkeistä strategisista toimista.

1 – Luottamukselliset tiedot poistettu.

73 Kunkin kaupallisen kokonaisuuden toimintasuunnitelman laatiminen edellyttää Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*] kuulemista, ja tämä esittää puolestaan kunkin kysymyksen Akzo Nobelin hallinnon päätettäväksi konsernin suuntaviivojen ja tavoitteiden puitteissa.

74 Investointien (mukaan lukien vuokraukset, leasing, aineettomien hyödykkeiden luovutus tai hankinta) osalta kullakin kaupallisella kokonaisuudella tai alakokonaisuudella on päätöksentekovalta, mutta niissä rajoissa, joista on sovittu aiemmin Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*] kanssa. Tämä jälkimmäinen päättää hankkeista, joiden arvo on alle [*luottamuksellinen*] euroa, ja tämä toimivalta on myönnetty [*luottamuksellinen*], [*luottamuksellinen*] tai [*luottamuksellinen*] sen mukaan, vaihteleeko tämä arvo 2,5 ja 10 miljoonan euron ja 10 ja 20 miljoonan euron välillä vai ylittääkö se 20 miljoonaa euroa.

75 Yleisen toimintapolitiikan osalta Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*] tekee ehdotuksen, joka koskee toimintasektoria, ja [*luottamuksellinen*] tekee päätöksen [*luottamuksellinen*] puitteissa.

76 Tilintarkastuksen ja kirjanpidon alalla on todettava, että kukin kaupallinen kokonaisuus tai alakokonaisuus raportoi säännöllisesti tuloksia, kun taas Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*], [*luottamuksellinen*] ja [*luottamuksellinen*] tarkastavat säännöllisesti tuloksen kokonaisuuksien tai alakokonaisuuksien ja konsernin tasolla.

77 Kaupallisten kokonaisuuksien tai alakokonaisuuksien henkilöstön on esitettävä ehdotuksensa huomattavista organisatorisista muutoksista Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*] hyväksyttäväksi organisaatiomuotojen valossa, ja lopullinen päätös on varattu Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*]. On täsmennettävä, että jos ehdotus ei vastaa organisaatiomuotoja, Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*] on tehtävä lopullinen päätös.

78 Oikeudellisten asioiden osalta on todettava, että kun on kyse tärkeistä sopimuksista know-how'n, patenttien, tavaramerkkien ja tutkimusyhteistyön sekä strategisten koalitioiden alalla, kukin kokonaisuus tai alakokonaisuus esittää ehdotuksensa Akzo Nobelin [*luottamuksellinen*], joka puolestaan neuvoo liiketoimen arvon mukaan [*luottamuksellinen*], [*luottamuksellinen*] tai [*luottamuksellinen*], joiden on tehtävä päätös. Toimivalta jaetaan samalla tavoin, kun on kyse tärkeistä pitkäaikaisista hankintasopimuksista, niiden keston ja sen taloudellisen sitoumuksen mukaan, jota ne merkitsevät.

79 Lisäksi toimintaperiaatteista ilmenee, että Akzo Nobel ottaa osaa päätöksentekoprosessiin [*luottamuksellinen*], [*luottamuksellinen*], [*luottamuksellinen*] tai [*luottamuksellinen*] välityksellä kaikkien edellä mainittujen asioiden osalta (ks. edellä 69 kohta).

80 Kantajat, joilta tiedusteltiin tästä suullisessa käsittelyssä, väittivät, että toimintaperiaatteissa selitetään toimivallan jakamista Akzo Nobel -konsernin sisällä, mutta niissä ei osoiteta sitä, että tätä toimivaltaa olisi todella käytetty asianomaisen rikkomisen yhteydessä. On kuitenkin todettava, että tällä jälkimmäisellä väitteellä ei ole merkitystä tutkimuksen tässä vaiheessa, joka on omistettu sille, oliko Akzo Nobelilla vaikutusta tytäryhtiöidensä kauppapolitiikkaan, eikä sille, vaikuttiko tämä nimenomaisesti niissä asianomaisen rikkomisen osalta (ks. edellä 58 kohta).

81 Mitä tulee organisatoriseen suhteeseen Akzo Nobel -konsernin tytäryhtiöiden, joille päätös on osoitettu, ja metyyliamiinien ja koliinikloridin kaupallisen alakokonaisuuden välillä, on riittävää todeta, että kuten kantajat ovat korostaneet (ks. edellä 33 kohta), Akzo Nobel Chemicals International, Akzo Nobel Chemicals ja Akzo Nobel Functional Chemicals ovat muun muassa sen toiminnan, jota kyseinen alakokonaisuus harjoittaa, "omistajia". Koska päätös voitiin osoittaa vain yksiköille, jotka ovat oikeushenkilöitä (ks. edellä 59 kohta) ja jotka ovat lisäksi osallistuneet suoraan

rikkomiseen tai jotka ovat siihen osallistuneiden yksiköiden oikeudellisia seuraajia (ks. edellä 11 kohta), kantajat eivät voi väittää hyödyllisesti, että komission olisi pitänyt tehdä ero konsernin kaupallisten kokonaisuuksien tai alakokonaisuuksien politiikan määrittelyn ja Akzo Nobelin tytäryhtiöiden politiikan määrittelyn välillä. Kantajat täsmensivät joka tapauksessa vastauksensa 16, 17 ja 54 kohdassa, että ratkaiseva kysymys on se, olivatko ne kyenneet kumoamaan olettaman, jonka mukaan Akzo Nobelilla oli ollut ratkaiseva vaikutus joko asianomaiseen kaupalliseen alakokonaisuuteen tai tytäryhtiöihinsä, joille päätös oli osoitettu.

82 Tässä tilanteessa on katsottava päätöksen 173 perustelukappaleen tavoin, että toimivaltainen henkilöstö ja erityisesti Akzo Nobelin hallinto puuttuivat merkittävästi useisiin olennaisiin seikkoihin asianomaisten tytäryhtiöiden strategiassa ja varasivat itselleen lopullisen päätöksenteon tietyissä sellaisissa asioissa, jotka määrittelevät niiden toimintalinjan markkinoilla.

83 Väitteellä, jonka mukaan pääasiassa asianomaisten tuotteiden markkinointijohtajat, jotka toimivat tytäryhtiöissään, ja erityisesti koliinikloridin markkinointijohtaja tekevät myyntihintoja ja hinnankorotuksia koskevat päätökset (ks. edellä 38 ja 41 kohta), ei voida kumota tätä päätelmää. Tämä pätee myös väitteisiin, jotka koskevat Akzo Nobel -konsernin kaksitasoista rakennetta, jonka tarkoituksena on kantajien mukaan kauppapolitiikan stricto sensu poistaminen Akzo Nobelin valvonnasta (ks. edellä 38 kohta). Kuten edellä 58 kohdassa todettiin, emoyhtiön joutuminen vastuuseen tytäryhtiön kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta ei edellytä näyttöä siitä, että emoyhtiö vaikuttaa tytäryhtiönsä politiikkaan sillä nimenomaisella alalla, jota rikkominen, joka esillä olevassa asiassa liittyy jälleenmyyntiin ja hintoihin, koskee. Emoyhtiön ja sen tytäryhtiön väliset organisatoriset, taloudelliset ja oikeudelliset yhteydet voivat puolestaan osoittaa, että edellinen vaikuttaa jälkimmäisen strategiaan, minkä vuoksi niitä voidaan näin ollen perustellusti pitää yhtenä taloudellisena yksikkönä.

84 Väite, joka perustuu hallitusten olemassaoloon kussakin tytäryhtiössä (ks. edellä 40 kohta), ei ole vakuuttava. Kullakin osakeyhtiöllä on sen osakkaiden eli tässä asiassa Akzo Nobelin nimittämä hallitus. Lisäksi kantajat täsmensivät tämän osalta vastauksensa 45 kohdassa, että konsernin kemiantuotteiden osastojen pääjohtajat nimittävät konsernin varapääjohtajat (jotka johtavat kaupallisia kokonaisuuksia) Akzo Nobelin hallituksen toimivaltaisen jäsenen hyväksynnän jälkeen. He ovat vastuussa Akzo Nobel Chemicalsin pääjohtajalle, joka on puolestaan vastuussa Akzo Nobelin hallituksen toimivaltaiselle jäsenelle. Lisäksi Akzo Nobelin toimittamassa sisäisessä kansainvälisessä lehdessä (ks. edellä 39 kohta) todetaan, että konsernin varapääjohtaja, joka on kaupallisen kokonaisuuden johtaja, varmistaa hierarkkisen valvonnan sen sisällä.

85 Näin ollen oletettaessa, että kantajien päättely, joka koskee todistustaakkaa ja joka esitetään edellä 37 kohdassa, pitää paikkansa, ne eivät kuitenkaan ole onnistuneet kumoamaan olettamaa, jonka mukaan Akzo Nobelilla, emoyhtiöllä, jolla on täydellinen määräämisvalta tytäryhtiöihinsä, joille päätös on osoitettu, oli ratkaiseva vaikutus näiden politiikkaan. On siis katsottava, että Akzo Nobel muodostaa näiden kanssa EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen, eikä ole tarpeen selvittää, vaikuttiko Akzo Nobel tässä asiassa kyseessä olevaan käyttäytymiseen. Ensimmäinen kanneperuste on siis hylättävä.

Toinen kanneperuste, joka perustuu asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan rikkomiseen

Asianosaisten lausumat

86 Kantajat väittävät, että kun komissio asetti sakon yhteisvastuullisesti Akzo Nobel Functional Chemicalsille, se rikkoi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa

asetettua enimmäismäärää, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta. Akzo Nobel Functional Chemicalsin vuonna 2003 toteuttama liikevaihto oli 124,5 miljoonaa euroa, joten sakon määrä (20,99 miljoonaa euroa) ylitti niiden mukaan tämän enimmäismäärän.

87 Koska Akzo Nobelin on kantajien mukaan virheellisesti katsottu olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, ei näin ollen ole olemassa yhtä taloudellista yksikköä, jolla voitaisiin perustella 10 prosentin enimmäismäärän laskeminen sen konsolidoidusta liikevaihdosta. Akzo Nobel Chemicals, Akzo Nobel Chemicals International ja Akzo Nobel Nederland olivat lisäksi päätöksen mukaan osallistuneet suoraan kilpailusääntöjen rikkomiseen, eikä komissio todennut, että yhdellä niistä oli ratkaiseva vaikutus toiseen.

88 Komissio väittää laskeneensa 10 prosentin enimmäismäärän Akzo Nobelin konsolidoidun liikevaihdon perusteella. Komission mukaan sanalla yritys on sama merkitys asetuksessa N:o 1/2003 ja EY 81 ja EY 82 artiklassa. Akzo Nobelin katsottiin sen mukaan olevan vastuussa, koska se muodosti tytäryhtiöidensä kanssa, joille päätös on osoitettu, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun yrityksen. Komissio ei näin ollen tehnyt virhettä enimmäismäärän laskemisessa.

89 Jopa olettaen, että komissio katsoi virheellisesti Akzo Nobelin yhteisvastuulliseksi, on ensinnäkin kuitenkin niin, että kantajat eivät sen mukaan perustaneet toista kanneperustettaan tällaiseen virheeseen. Se, että se esitetään tällä tavoin ensimmäistä kertaa vastauksessa, merkitsee tosiasiassa uutta kanneperustetta, jota ei voida ottaa tutkittavaksi työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan nojalla. Toiseksi kantajat eivät vaatineet sakon määrän alentamista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täyden harkintavallan puitteissa tilanteessa, jossa tämä katsoo, että komission ei olisi pitänyt osoittaa päätöstä Akzo Nobelille. Kolmanneksi kantajat eivät väittäneet, että Akzo Nobelin tytäryhtiöt eivät ole asetuksessa N:o 1/2003 tarkoitettu yritys.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

90 On todettava, että seikka, jonka mukaan useiden yhtiöiden on maksettava sakko yhteisvastuullisesti, koska ne muodostavat EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen, ei merkitse asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetyn enimmäismäärän soveltamisen osalta, että kunkin velvollisuus rajoittuu 10 prosenttiin liikevaihdosta, jonka se toteutti viimeisen tilikauden aikana. Tässä säännöksessä tarkoitettu 10 prosentin enimmäismäärä on laskettava kaikkien niiden yhtiöiden yhteisen liikevaihdon perusteella, jotka muodostavat yhden taloudellisen yksikön, joka toimii EY 81 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä, koska yksinomaan tämän yksikön muodostavien yhtiöiden yhteinen liikevaihto voi osoittaa asianomaisen yrityksen koon ja taloudellisen vallan (edellä 57 kohdassa mainittu asia HFB ym. v. komissio, tuomion 528 ja 529 kohta).

91 Näin ollen, kun otetaan huomioon seikat, joiden vuoksi ensimmäinen kanneperuste hylättiin, komissio ei tehnyt virhettä, kun se otti viitteenä huomioon Akzo Nobelin konsolidoidun liikevaihdon asianomaisen enimmäismäärän laskemiseksi. Toinen kanneperuste on siis hylättävä eikä komission esittämästä oikeudenkäyntiväitteestä ole tarpeen lausua.

Kolmas kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä

Asianosaisten lausumat

92 Kantajat väittävät, että komission päättely Akzo Nobelin vastuun osoittamiseksi perustui virheellisiin perusteisiin, koska tästä esitetyt tosiseikat ovat riittämättömiä ja

epäasianmukaisia kyseisen päätelmän tekemiseen. Lisäksi komissio ei niiden mukaan selittänyt, miksi se määräsi Akzo Nobel Functional Chemicalsille sakon, joka oli suurempi kuin 10 prosenttia sen liikevaihdosta. Nämä virheet merkitsevät kantajien mukaan sitä, että päätöksen perustelut ovat puutteelliset tai että ne jopa puuttuvat, minkä vuoksi on perusteltua kumota päätös.

93 Komissio kiistää näiden väitteiden perusteltavuuden. Sen mukaan päätös sisältää Akzo Nobelin vastuun osalta selvät perustelut, jotka esitetään 172–175 perustelukappaleessa. Komissio katsoo, ettei sen velvollisuutena ollut Akzo Nobel Functional Chemicalsille määrätyn sakon laskentatavan perusteleminen, koska 10 prosentin enimmäismäärää ei ylitetty. Päätöksessä annettiin joka tapauksessa kantajille kaikki tarvittavat tiedot niiden kanteen nostamiseksi ja niiden väitteiden esittämiseksi. Kolmas kanneperuste on näin ollen komission mukaan myös hylättävä kokonaisuudessaan.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

94 Akzo Nobelin vastuuta koskevien perustelujen osalta on muistutettava, että perusteluvelvollisuus on olennainen muotomääräys, joka on erotettava perustelujen aineellisesta paikkansapitävyydestä, joka koskee riidanalaisen toimen aineellista lainmukaisuutta (ks. asia C-17/99, Ranska v. komissio, tuomio 22.3.2001, Kok. 2001, s. I-2481, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

95 Esillä olevassa asiassa on todettava, että se osa tätä kanneperustetta, joka liittyy Akzo Nobelin vastuuseen, koskee päätöksen perustelujen paikkansapitävyyttä, mikä tutkittiin ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä (ks. edellä 67–85 kohta). Näin ollen, sikäli kuin kanneperusteen tässä osassa ei esitetä eikä tueta olennaisten muotomääräysten rikkomista, se on täysin perusteeton.

96 Lisäksi sikäli kuin tämä kanneperuste koskee Akzo Nobel Functional Chemicalsin liikevaihtoa, se on hylättävä, koska kun liikevaihdon sitä enimmäismäärää, joka voitiin lain mukaan ottaa huomioon, ei ylitetty (ks. edellä 90 ja 91 kohta), komission velvollisuutena ei ollut perustella sakon määrää erityisesti tämän yhtiön osalta. Kolmas kanneperuste on näin ollen hylättävä.

97 Edellä esitetystä seuraa, että kanne on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

98 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(toinen jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV ja Akzo Nobel Functional Chemicals BV velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Meij Forwood Papasavvas

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä joulukuuta 2007.

E. Coulon A. W. H. Meij

kirjaaja jaoston puheenjohtajana toimiva

Sisällys

Asian tausta ja riidanalainen päätös ..... II - 5055

Menettely ja asianosaisten vaatimukset ..... II - 5061

Oikeudellinen arviointi ..... II - 5063

1. Kanteen tutkittavaksi ottaminen Akzo Nobel Nederlandin, Akzo Nobel Chemicals Internationalin ja Akzo Nobel Chemicalsin osalta ..... II - 5063

Asianosaisten lausumat ..... II - 5063

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 5064

2. Pääasia ..... II - 5065

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee sitä, että Akzo Nobelin katsottiin virheellisesti olevan yhteisvastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta ..... II - 5065

Asianosaisten lausumat ..... II - 5065

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 5073

– Alustavia huomautuksia emoyhtiön joutumisesta vastuuseen tytäryhtiön kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta ..... II - 5073

– Yhden taloudellisen yksikön olemassaolo Akzo Nobelin ja sen tytäryhtiöiden, joille päätös on osoitettu, osalta ..... II - 5077

Toinen kanneperuste, joka perustuu asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan rikkomiseen ..... II - 5082

Asianosaisten lausumat ..... II - 5082

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 5084

Kolmas kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä ..... II - 5084

Asianosaisten lausumat ..... II - 5084

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 5085

Oikeudenkäyntikulut ..... II - 5086